

Mezioborová konference „Naše společná přítomnost“ – Praha 24. 4. 2013

Otázka „Jaké jsou současné výzvy pro společnost střední Evropy?“ byla mottem 3. ročníku mezinárodní mezioborové konference „Naše společná přítomnost“. Tato značka, úmyslně navazující na zprávu Organizace spojených národů „Naše společná budoucnost“ z roku 1987 a obracející se k žité a často přehlížené přítomnosti, ať už se tak děje ve jménu minulosti nebo budoucnosti, ukázala svou životaschopnost i v tomto roce, kdy po dvou ročnících zaměřených více na environmentální témata se věnovala problémům regionu střední Evropy. Poprvé se tato akce konala zcela v angličtině, čímž se organizátoři pokusili vyjít vstříc americkým a evropským studentům ECES a ERASMUS, stejně tak jako CIEE, studujícím na Univerzitě Karlově. Po prvním pouze českém ročníku v roce 2011 a s počtem účastníků přesahujícím stovku se v roce 2012 konal ročník druhý, s jedním mezinárodním anglickým blokem a několika českými (s přibližně stejným počtem, tj. něco přes sto účastníků). V letošním třetím ročníku se ovšem účast dostala přibližně na polovinu. Nepřišli zástupci státních institucí, které se dříve aktivně zúčastňovaly, stejně tak prořídly řady českých studentů.

Je otázkou, čím byl tento propad způsoben, svou roli v tom určitě sehrává zvolený jazyk bez možnosti tlumočení, pouze otázky do diskuse byly v případě zájmu překládány. Svůj negativní dopad mohla sehrát i volba tématu – je možné, že citění střední Evropy jako společného sociálního a kulturního prostoru je dnes obecně oslabeno, a to jak globálními výzvami, tak národními politikami jednotlivých států. Dalším faktorem může být dnes již neprůhledná nabídka podobných témat a konferencí konaných po celém světě. A v neposlední řadě, ze strany specializovaných oborů – nešlo o oborovou konferenci, ale o současný pohled na současné problémy střední Evropy z hledisek sociálních. Objevily se otázky rurálního dědictví, perspektiva sociálních souvislostí spotřeby energie v regionu, hledisko ekonomických a alternativně-ekonomických výzev regionu a problematika zohlednění užitelnosti rozvoje tohoto regionu.

Konference se konala 24. dubna 2013 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a byla organizována ve spolupráci s Ekonomickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Centrem pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy a Pedagogickou fakultou Univerzity Hradec Králové. Problém historického vymezení regionu střední Evropa organizátoři pojali prakticky, totiž pozváním několika účastníků ze současných států geograficky zaplňujících střed Evropy, někteří z nich však bohužel museli na poslední chvíli odřeknout – třeba polská bioložka Anna Kalinowska nebo slovenský politik a geograf Mikuláš Huba. Pozvání nakonec přijali a konferenci se zúčastnili zástupci většiny zemí takto účelově vymezené střední Evropy, a to bez nároku na historickou hranici, například německý konzultant v oboru udržitelnosti a rozvoje zemědělství Karlheinz Knickel, maďarský právník a ekonom z Univerzity Gödöllő Tibor László Csegődi nebo česko-nizozemský vysokoškolský pedagog Peter Morée. Nechyběli zástupci a zástupkyně organizujících institucí, mimo jiné ekonomka Eva Cudlínová (Ekonomická fakulta Jihočeské univerzity) nebo Jana Dlouhá a Andrew Barton z Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy.

Jak již bylo řečeno, na rozdíl od předchozích ročníků konference byl letos patrný posun od ryze environmentálních témat k širším společenským problémům. Jednotlivé příspěvky se zabývaly efektivitou spotřeby energie v Maďarských obcích (Tibor László Csegődi), proměnami evropského zemědělství a venkovského prostoru (Karlheinz Knickel), vzděláváním k udržitelnosti ve střední Evropě (Jana Dlouhá a Andrew Barton), specifiky středoevropských vědeckých projektů (Bernhard Schneider), ekonomickou strategií „Green New Deal“ (Eva Cudlínová), lokální měnou v maďarské Šoproni (Katarína Kohányiová) nebo současným obrazem církve mezi českou veřejností (Peter Morée). Na konferenční příspěvky navazovala v závěru jednání panelová diskuze, ve které se všichni její účastníci, včetně přítomných studentů, zamýšleli nad současnými problémy střední Evropy. Tato část se podle našeho názoru stala rovnocenným doplňkem konferenčních příspěvků, a pokusíme se ji tedy přednostně shrnout, protože narozdíl

od plánovaného výstupu ve formě publikovaných příspěvků, tyto diskuse tiskem nevyjdou.

Hledání společného z hlediska střeoevropského regionu uvedl Miloslav Lapka čteným příspěvkem Mikuláše Huby. Současné výzvy pro střední Evropu jsou zčásti výzvy globální a stává tento region, v našem případě účelově vymezený účastníky konference, před výzvou zkoumání identity střední Evropy samotné. Navazují stávající instituce (Visegrádská čtyřka) na historii střední Evropy? Tvoří region střední Evropy dostatečnou autonomní síť vztahů, kooperací a kultury? Existuje společná strategie – *game rules* – pro střední Evropu? Na základě konkrétní konferenční diskuse musíme konstatovat, že nikoli.

Jako další klíčová témata se objevily následující otázky: moderní vzdělávání ve střední Evropě, reálné interdisciplinární problémy současnosti a sektorový přístup institucí, ztráta důvěry v tradiční instituce a především jejich představitel. Všechna zmíněná témata jsou přitom vzájemně silně provázána. Současné výzvy pro střední Evropu se tak dají shrnout pod jedno velké téma, jímž je výzva udržitelnosti: nejen onoho v tradičním smyslu udržitelného rozvoje, ale také udržitelnosti kontinuity vývoje, udržitelnosti současného stavu vzdělávání, především převládající mono-disciplinarity na akademické a institucionální úrovni. Související problematikou se stala otázka „znovu-promyšlení“ střední Evropy, a hlavně toho, zda je tento region vůbec společenské a sociální transformace schopný, včetně nezbytné komunikace v jeho současném rámci. Jak můžeme vidět i z tohoto krátkého výčtu, návaznost probíraných témat má svoji vnitřní logiku. Co je třeba ocenit, je přetrvávající vědomí nutnosti vystupovat (zvláště se to týká východní části střední Evropy, včetně Rakouska) jako odlišitelný, skutečně společný region. Ono znovu-promyšlení této sdílené identity se dotýká jak environmentálních věd, tak ekonomie a sociologie. Mají tyto obory ve svém aktuálním stavu co nabídnout pro střední Evropu?

Zajímavou úlohu by v tomto směru mohla sehrát moderně pojatá kulturní a sociální ekologie ve smyslu kulturní změny jako výsledku změny prostředí – v tomto ohledu se střední Evropa dosud nevyrovnala s výzvou dědictví rurálního prostoru, stejně tak jako s výzvou industriálního dědictví, včetně modernistického způsobu myšlení. Stojí tak před výzvou nové analýzy spotřeby energie a jejích ekonomických a s tím souvisejících sociálních dopadů, a samozřejmě dopadů environmentálních.

Reálná podpora interdisciplinarity, obnovění důvěry v instituce a odpovídající vzdělávání jistě nejsou specifickými výzvami jen pro region střední Evropy. Představují však specifické zkoušky pevnosti její identity. Znamenají zkoušky o to náročnější, že změny prostředí – v environmentálním, ekonomickém a sociálním smyslu – jsou poměrně rychlé, na rozdíl od pomaleji probíhajících změn kulturních. Kulturně, v adaptačním slova smyslu, totiž nejsme na tyto výzvy příliš připraveni. Navíc příslušné změny probíhají v situaci, kdy entuziasmus prvních svobodných let po pádu komunismu vyhasl a zákonitě se objevily staré problémy jen v nových ekonomických podmínkách, včetně řady „starých tváří“, mnohdy navíc s ekonomicky dokonale využitým sociálním kapitálem pocházejícím z dob komunismu. Entuziasmus je proto leckde střídán skepsí nebo nezájmem společnosti. Vzkaz onoho již několikrát zmíněného znovupromyšlení střední Evropy pro sociologii, ekonomii a komunikaci se zdá příliš vzdálený z hlediska každodenních problémů, příliš interdisciplinární pro institucionální obranu jednotlivých vědních disciplín a celkově tak ležící snad někde v budoucnosti. Konference „Naše společná přítomnost“ však přesto ukázala, že tato řešení, stejně jako setrvačnost nic neřešícího setrvalého stavu, jsou otázkou navýsost přítomnou a praktickou právě z hlediska kulturní adaptace. (Více o konferenci viz www.ecoology.org.)

Miloslav Lapka, Jan Vávra